

д-р Виолета НИКОЛОВСКА
Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип

ПРЕДЛОЗИТЕ ВО ПРЕДИКАТСКО-АРГУМЕНТСКИТЕ СТРУКТУРИ НА ПРЕДИКАТИ ОД ВТОР РЕД

Во трудот ќе бидат обработени предикати кои како втор аргумент бараат (и/само) реченичен аргумент, оформен како реченица или како номинализација. Тоа се глаголи чиј прв аргумент е најчесто човек(от).

Спаѓаат во неколку семантички области: 1. Глаголи на сетилна перцепција (од типот *гледа, слуша, чувствува*); 2. глаголи на зборување и 3. глаголи на интелектуални дејства.

Материјалот за анализа го преземавме од речниците: „Интенцијално-синтаксички речник на македонските глаголи“ (том I – VI) и “Słownik syntaktyczno – generatywny czasowników polskich” (tom I – V) и соодветно го преземавме и симболичкото прикажување на синтаксичките шеми (за што приложуваме и список на користени симболи).

Како појдовна основа во анализата ни послужи полската теориска школа на семантичка синтакса .

При обработката на македонскиот јазичен материјал користевме и еден специфичен термин – предлошки објект, кој опфаќа различни семантички содржини и улоги (чие објаснување би било посебна тема за обработка).

Во текстот се обработени основните глаголи од споменатите семантички области, а во заклучокот се обидовме да извлечеме пошироки импликации.

1. ГЛАГОЛИ НА СЕТИЛНА ПЕРЦЕПЦИЈА

1. 1. ГЛАГОЛИ НА ВИЗУЕЛНА ПЕРЦЕПЦИЈА

Глаголот ГЛЕДА

Кога глаголот *гледа* во македонскиот јазик се употребува во своето основно значење, за визуелна перцепција, како втор аргумент, во својата ПАС тој може да врзе:

А) предметен аргумент со семантички карактеристики `човек`, `животно`, `конкретен предмет`, во функција на директен предмет во реченицата - И (О_д);

Б) именска група или прилог со значење на правец на дејството – во И (О_п / Адв) / п И (Адв)_{лок}, при што како п може да се јават *во, на, врз, кон, по*;

В) реченичен аргумент – зависносложена исказна дел – реченица.

И во полскиот јазик, во своето основно значење, глаголот *patrzeć/patrzeć* може да се јави со втор реченичен аргумент - воведен со прашалната партикула *czy* или прашална замена, и со дериват на ваков аргумент, оформен како именска група во акузатив, воведена со предлогот *na*.

Вториот предметен аргумент во македонскиот јазик, што е многу интересно, во функцијата на директен предмет е воведен без предлог, за разлика од полскиот јазик, кој иако јазик со падежи, вториот аргумент, оформен како именска група, го воведува со предлозите *na, w, za, po*. При тоа, најширока употреба има предлогот *na*: се јавува без ограничувања: со именски групи што означуваат човек, живо суштество, предмет, со деривирана ПАС оформена како (од)глаголска именка, апстрактна именка. Пр. *Paweł patrzył na Zosię / konia / zegarek / walkę kogutów / start rakiety*¹.

На полските именски групи со предлогот *za* +Instr., во македонскиот јазик им одговараат именски групи во функција на предлошки објект со предлогот *по* (кои се употребуваат поретко). И во двата јазика, со овие конструкции се внесува значењето на оддалечување на аргументите воведени со нив од видното поле на субјектот: *Z uśmiechem patrzył za rozbieganą dziewczynką. Ze smutkiem patrzyli za oddalającym się samochodem. Co тага гледаше по луѓето што си заминуваа. Гледаше по човекот што што излезе од старата куќа и се замисли.*

---

¹ Поинаква е синтаксичката шема на полскиот глагол *widzieć*. Реченичниот аргумент што го врзува овој предикат може да биде воведен и со сврзникот *że* и со прашален заменски сврзник: *Marek widział, że mały czuś się gryzie, ale nie pytał o nic. Widziałam, jak jakiś człowiek wchodził do twojego pokoju.* (Значи, пропозиционалниот аргумент што го врзува овој предикат може да биде претставен од една страна како факт – кога е воведен со сврзникот *że*, а од друга страна да биде нагласена неговата процесуалност – кога е воведен со прашален заменски збор и прашалната партикула.) Именската група што се јавува во позиција на (втор) аргумент, а која може да означува и предметен аргумент, со семантички карактеристики [+човек, +живо, +предмет] и номинализиран (пропозиционален) аргумент со семантичка карактеристика [+апстр.], е во акузативна форма, но е воведена без предлог: *Janek widzi Marysię/ psa / samochód. Na własne oczy widziałam najstraszliwsze sceny.*

Предлогот *po/ro* и во двата јазика може да внесе значење на „разгледување, барање по нешто, по некоја средина, по предмети, со поглед“: *Гледаше по лицата на тие непознати луѓе со надеж дека ќе го препознае нејзиното. Гледаше по куќите и во ниедна од нив не ја препознаваше нивната стара и мила куќа.* Во македонскиот јазик, во тој случај почесто се употребува глаголот *разгледува*. Во полскиот јазик, овој предлог покрај себе врзува падеж локатив: *Policjanci uważnie patrzyli po zgromadzonych ludziach / po koniach / po sprzętach.* Локативното значење (правец, место), со именска група во функција на предлошки објект во македонскиот јазик, го донесува предлогот *во*: *Гледаше во крадецот. Гледаше во локомотивата.* Инаку, со локативно значење во македонскиот јазик се јавуваат и други предлози: *на, врз, кон, по*: *Гледаше врз покривите на куќите. Замислено гледаат кон бреговите. Гледа по езерото. Гледаше пред себе, в земја.*

Глаголот *гледа* може да се употребува и надвор од своето основно значење на глагол на визуелна перцепција, првенствено како глагол со кој се означува интелектуален, умствен чин (и оваа употреба е подеднакво раширена).

Кога се употребува со значењето „сфаќа, разбира“, во македонскиот јазик може да врзе реченичен аргумент ЗР (О) воведен со сврзник со фактитивно значење. Пр. *Гледаат дека не се во право. Само некои од нас гледаа колку е тешка нашата ситуација.* Во полскиот јазик, во ова значење може да се јави реченичен аргумент воведен со заменски збор и прашална партикула.

И во македонскиот глаголот *гледа*, и во полскиот јазик глаголот *patrzeć*, употребени со значење на интелектуален чин може да се јават со номинални или номинализирани аргументски изрази². При тоа, во полскиот јазик ситуацијата е порегуларна. Секогаш, во сите приведени различни нијанси во значењето, *patrzeć / patrzyć* се јавува со предлогот *na* и акузативна форма на именската фраза или (кога со *patrzeć / patrzyć* се изразува значењето „внимава, се грижи“) на заменскиот корелат *to*, кој од своја страна воведува

---

² Овде ќе се задржиме само на формалната страна (во која ги среќаваме предлозите како предмет на нашето интересирање). Семантичките процеси би биле предмет на поширока анализа.

реченична конструкција со сврзниците: *że, żeby*, прашален заменски збор од типот *komu, kto*). Пр. *Na życie, które minęło, i na śmierć, która idzie, patrzę dziś z punktu całkiem różnego niż dotychczas. Patrzyłem na początki rewolucji. Patrzył na ten tysiąc dolarów jak na zalążek przyszłej fortuny. Zaślepiony miłością nie patrzył na rodzinę, swoją pozycję, obowiązki. Nie patrzył (na to), że rodzinie nie podobały się jego plany, tylko robił swoje.* Како што може да се види од примерите, во некое од приведениве значења, *patrzeć / patrzeć* бара именска група NP_{mod} со која се изразува личниот став на субјектот на дејството.

Во македонскиот јазик, се среќаваат два типа конструкции. Едната е како и во полскиот јазик: __ И (С), на И (О_п), п И (Адв)_{мод}, со И (О_п) – без ограничување - некој факт, нешто и конкретно, но и апстрактно. Пр.: *Директорот гледаше на тоа решение поинаку. Селаните гледаа на бегалците како на своја несреќа. На нивните груби постапки заробеникот гледаше со презир.* Другата е со два номинализирани аргументи: едниот е во функција на директен предмет (со карактеристика апстрактно нешто – *решение, излез, можност, перспектива*), а другиот е именска група во функција на предлошки предмет со предлогот *во* (со карактеристика „факт, ситуација“ = Проп). Пр.: *Јас не гледам овде, во оваа ситуација, никакви можности и перспективи.*

Во македонскиот јазик, глаголот *гледа* се употребува и со значење „се труди, настојува“, и во тој случај се јавува со реченичен аргумент воведен со (нефактивниот) сврзник *да*. Пр.: *Луѓето гледаа да му помогнат. Редакцијата ќе гледа да не дојде до отпуштања.*

Разлика помеѓу полскиот и македонскиот јазик има и во тоа што во полскиот јазик, глаголот *patrzeć / patrzeć* (во веќе посочената синтаксичка шема) се јавува и со значењето „набљудува“, додека во македонскиот јазик, за ова значење е специјализиран токму глаголот *набљудува*, кој се јавува со именска група во функција на директен објект (без предлог) и факултативни дополненија за цел, време и начин, оформени како ЗР и/или предлог + И (Адв). Именската група во функција на директен објект може да биде и конкретно, но и апстрактно нешто: *Учениците ја набљудуваат природата во месец април. Научниците ја набљудувале оваа појава за да ја утврдат нејзината регуларност. Patrzyłem na początki rewolucji / na okrucieństwa dyktatury.*

1. 2. ГЛАГОЛИ НА АУДИТИВНА ПЕРЦЕПЦИЈА

Глаголот СЛУША

Глаголот *слуша* / *słyszeć*³ и во македонскиот и во полскиот јазик се употребува со две значења: едното е како (основен) глагол на аудитивна перцепција „восприемање на говор, шумови, звуци“, а другото е (по)збогатено „дознавање нешто, или за некогаш нешто, информирање“.

Во првото значење, и во македонскиот и во полскиот јазик, *слуша* / *słyszeć* покрај себе отвора позиција за пропозиционален аргумент, кој може да биде оформен како реченичен или номинализиран аргумент(ски израз). Разликите се во типот на селекција на сврзник/ци за реченичниот аргумент. *Słyszeliśmy każdy dźwięk głośno i wyraźnie. Słyszałem jakiś szmer, ale nie wiem, co to było. Wydawało mi się, że słyszałam ojca / słowika / samochód. Hejziniom син цел ден слуша музика. Го слушаа преносот од натпреварот. Го слушав виењето на волците. Слушаа истрел од огнено оружје. Цела ноќ ја слушаше пукотницата. Првин слушав викање, а потоа слушав брчење на хеликоптер. Ја слушаа радосната вест и се онесвести.*

Во македонскиот јазик, исказната дел-реченица аргумент може да биде воведена и со сврзникот *дека*, за разлика од полскиот каде ги среќаваме само прашалната партикула *czy* и прашалните заменки. Примери: *Słyszałam, jak podjechał jakiś samochód. Joasia słyszała, jak matka weszła do pokoju, jak podniesionym głosem powiedziała coś do służącej, potem wszystko ucichło. Цел ден слушаа дека зборуваат за Бојана. Лота слушаа дека некој го повлече свончето. Слушаа како неа птиците.*

Во второто значење („дознае, прими информација“), *слуша* / *słyszeć* има слична синтаксичка шема и во македонскиот и во полскиот јазик. Се јавува со реченичен аргумент (воведен со сврзникот *дека* / *że*). Специфично за македонскиот јазик е тоа што предметниот аргумент на предикатот во реченичниот аргумент може да се реализира и како предметен аргумент на нашиот надреден предикат *слуша* и да биде претставен со именска група во функција на предлошки предмет, воведена со предлогот *за*, на пр.

³ Во полскиот јазик има и други глаголи на „слушање“, имено глаголот *sluchać*, и глаголот *słychać* (вториот со значења „нешто може да се чуе“, и „нешто е познато од зборување за него“, се јавува само во инфинитив), во чија синтаксичка шема не сретнавме предлози и поради тоа не ги вклучивме во нашата анализа.

Слушнавме за Наташа дека избегала за Горан. Во полскиот јазик ваква конструкција не е можна.

Најчести се сепак, и во двата јазика, конструкциите во кои се реализира само номинализиран аргумент оформен како именска група во функција на предлошки предмет со предлогот *за* во македонскиот јазик, и како именска група во локативна форма со предлогот *о* во полскиот јазик. При тоа, овие именски групи, како што рековме, може да го именуваат предметниот аргумент на реченицата аргумент (*Слушнавме за Наташа. Nie słyszałam o żadnym dziecku / o psie / o samochodzie.*), но може да бидат и на некој начин номинализациии, деривирани ПАС, апстрактни именки (*Слушнаа за настанот во Прилен. Nie słyszałam o skandalu. Słyszałem już o ostatnich wydarzeniach w waszym zakładzie.*) Во случај кога во синтаксичката шема се јавуваат и предметниот аргумент (дел од ПАС на реченицата аргумент на предикатот *слуша / słyszeć*) и номинализација на самата ПАС (*скандал, сплетка, озборување*), тогаш таа (номинализација) именка / именска група е во функција на директен предмет (во полскиот јазик во акузативна форма): *Ја слуша аферата за пејачот. Го слуша новиот скандал за својата колешка. Ги слуша озборувањата за соседите. Anna słyszała od matki jakieś plotki o Andrzeju.*). Интересно е тоа што само наведените (апстрактни) именки со кои се квалификува содржината што е слушната (како *скандал, афера, сплетка, озборување*) се јавуваат заедно со предметниот аргумент. Ако со именката се дава една неутрална, општа информација од типот: *настан, случка*, тогаш предметниот аргумент не се реализира: *Слушнавме за настанот. Слушнавме за случката.*

Дополнително, во синтаксичката шема на речениците со предикатот *слуша / słyszeć* може да се јават и именски групи со кои се именува изворот на информација: ако е човек - од И (O_п) во македонскиот и *od NP_g* во полскиот јазик; а ако е некое електронско средство за јавна комуникација *на вестите, на телевизија, на радио, на интернет* во македонскиот јазик, во полскиот го среќаваме предлогот *w*: *w radio, w telewizji, w internet*. На македонскиот предлог *од* во именската група *од добро информирани извори, од неименувани извори* во полскиот јазик му одговара предлогот *z*: *Słyszałem o tym z dobrze poinformowanych źródeł.*

2. ГЛАГОЛИ НА ЗБОРУВАЊЕ

Глаголот ЗБОРУВА

Глаголот *зборува* во македонскиот јазик и глаголот *mówić* во полскиот јазик, употребени во нивните основни значења имаат слични синтаксички шеми: освен именска група во функција на субјект кој го означува вршителот на дејството, покрај себе врзуваат и именски групи и/или реченица аргумент што ја покажуваат содржината на зборување и/или личноста, темата на зборување.

Во македонскиот јазик, содржината за која се зборува може да биде оформена во вид на содржинска, исказна дел-реченица, воведена со сврзникот *дека*. Пр. *Зборува дека ќе дојде. Зборуваше дека археологијата е интересна наука*. При тоа, реченицата аргумент се воведува и со синтаксичка номинализација: *Зборуваше за тоа дека археологијата е интересна наука*. Содржината на зборување може да биде оформена и во вид на именска група воведена со предлогот *за*: *Зборуваше за доаѓањето на новиот професор по музика. Зборуваше за времето на својата младост. Зборување за својата младост*. Со предлогот *за* може да се појави и именска група што ја именува личноста за која се зборува, пр. *Зборуваше за своите пријатели. За своите пријатели зборуваше само убави работи*; или пошироко – темата, предметот на зборување *Зборуваше за своето ново домашно милениче, едно мало кутренце што го најде на улица. Долго зборуваше за својот нов автомобил*. Во синтаксичката шема може да се појави и соговорникот: преку именска група во функција на индиректен предмет (со предлогот *на*) ако се јавува како личност што слуша: *Жената му зборуваше на мажот за тоа што купила тој ден. Ни зборуваше за својот син*; или преку именска група во функција на предлошки предмет (воведен со предлогот *со*), доколку и тој е соговорник: *Иван зборуваше со татка си за своите планови*.

Во полскиот јазик, реченицата аргумент, за разлика од македонскиот јазик, може да биде воведена и со *że* и партикулата *by*: *Mówił żeby to wykonać. Mówił kto powinien pojechać*. Именската група што го именува предметот, темата на зборување (вклучувајќи ја тука и личноста за која се зборува) е воведена со предлогот *o* и е во форма на локатив: *Mówił o swoich dzieciach / o małych szczeniętach / o samochodzie / o wydarzeniach politycznych*.

3. ГЛАГОЛИ НА ИНТЕЛЕКТУАЛНО ДЕЈСТВО

Глаголот МИСЛИ

Во полскиот јазик, глаголот *myśleć* се јавува со три типа на реченичен аргумент:

А) воведен со прашален сврзувачки збор, кој може да ја експлицира содржината на заманскиот корелат (синтаксичка номинализација) оформен како *o T_{SL}* и *nad T_{SL}*, пр. *Myślimy nad tym, jak tego dokonać.*

Б) воведен со сврзникот *że* и само со заменскиот корелат *o T_{SL}*, пр. *Myślał o tym, że nadchodzi zima i trzeba naprawić sanie. Myślisz że on to wie?* и

В) воведен со *że* и *by* и со заменските корелати *o T_{SL}* и *nad T_{SI}* (значењето на српскиот глагол *старати се о нечим, старати се да*), пр. *Myślimy o tym / nad tym żeby osiągnąć wyższą wydajność.*

Кога се употребува со значење „размислува“, глаголот *myśleć* се јавува со аргументи – именски групи воведени со предлогот *nad (+ NP)*: *Ostatnio dużo myślałem nad sobą / nad swoim synem / nad tą książką. Myślał nad sposobem dojścia do porozumienia ze stryjem.*

Како што може да се види од примерите, со именските групи може да се означува предметниот аргумент околу кој е врзан процесот на (раз)мислување, но може да се номинализира и целиот процес (на мислење).

Доколку покрај глаголот во текстот се реализира содржината на мислење, таа може да се оформи и како именска група во акузативна форма (која може да биде придружена од друга именска група со која се означува објектот на тој процес, за кого се мисли нешто): *Myślała tę rzecz prostą i niewinną. Myślała przerażające rzeczy o swojej siostrze / o domu / o tym spotkaniu.*

Кога се употребува со значење „се секава (на)“, „се грижи (за)“, глаголот *myśleć* се јавува со именски групи воведени само со предлогот *o* (во локативна форма). Реченичниот аргумент, како што споменаваме погоре, е воведен со сврзникот *żeby*: *Myślimy o tym / nad tym żeby osiągnąć wyższą wydajność.* Примери: *W czasie twojej nieobecności cały czas myślałem o twoim domu / majątku / rodzinie. O przyszłości nie myślał, żył dniem dzisiejszym.*

И во македонскиот јазик, глаголот *мисли* може да се јави со реченични аргументи (кои може да бидат воведени со заменски корелати – синтаксички номинализацији):

А) со прашални заменски зборови во функција на сврзувачки зборови: *Цел ден мислеше (на тоа) како да си го реши проблемот. Мислеше (за тоа) колку време ќе му треба да ја изгради куќата. Мислеше како да си ги плати сметките.*

Б) со сврзникот дека: *Мислеше дека одвај ќе го фати возот. Мислеше дека Црноборје е град. Мислеше дека таа случка е многу важна за нивната релација.*

В) со партикулата да (кога означува „има намера, планира“): *Општината мисли да отвори библиотека и читалница. Апостол вечерта мислеше да ѝ ја побара раката на Перуника.*

Предметот на мисловниот процес и/или неговата тема може да се реализираат и во македонскиот јазик во вид на именски групи. Тогаш тие се во функција на предлошки предмет кој се јавува со предлозите *на* и *за*. Примери: *Човекот постојано мислеше на патот што го очекува утре. Тодеш мислеше за досетката. Директорот мислеше на исплатата. Мислеше на неговиот стар пријател / на неговото прво домашно милениче / на неговиот прв автомобил. Жените мислеа на мажите – војници.*

Во македонскиот јазик, предлогот *за* го среќаваме во посебен вид на конструкции за кои во полскиот јазик нема паралела. Тоа се конструкции во кои се соопштува мислењето за некоја личност, која во синтаксичката шема е претставена со именска група во функција на директен предмет. Самото мислење, став е искажан преку именска група воведена со сврзникот *за* (е номинализирано): *Селаните го мислеа Иван за многу учен човек. Тодеш ја мислеше неа за мирна и убаво воспитна жена.*

Кога глаголот *мисли* се употребува со значење „се грижи (за)“, „го има во мислите“, предметниот аргумент, кој е со ознака + живо (првенствено човек), се јавува оформен или како именска група во функција на директен предмет, или како именска група во функција на предлошки предмет (со предлозите *за*, *по*⁴). Примери: *Калина постојано го мислеше синот кој беше некаде на фронтот. Старата многу ги мислеше децата. Бошко цела ноќ го мислеше кутрот животното. Тодеш мислеше за детето, но и за неговото кутро животното. Мајката мислеше по децата.* Во зависност од контекстот, тука би можел да се сретне и

---

⁴ Според мислењето на авторот на овој текст, предлогот *по* внесува и едно дополнително значење на „тагување“.

предлогот *на*: *Евросим мисли на нас, постојано се јавува, нè прашува дали ни треба нешто*.

ЗАКЛУЧОК

Во предикатско – аргументските структури на предикати од втор ред, што како втор аргумент бараат пропозиција, остварена како реченица (или нејзин дериват), најчесто како предлози ги среќаваме:

на македонска страна *на* и *за*, со именски групи во функција на предлошки објект, а на полска страна соодветно *na* + NP_{ACC} , *o* + NP_{LOC} , *o* + NP_I , *nad* + NP_I . При тоа, како најподложен предлог за граматикализација, би можеле да го оквалификуваме предлогот *на* / *na*. Во македонскиот јазик се јавува со именски групи во функција на индиректен предмет (задолжително), а во полскиот јазик, со глаголот *patrzeć* / *patrzyć*, го сретнавме со именска група во функција на директен предмет во акузативна форма. Предлогот *на* во македонскиот јазик го среќаваме и со глаголот *мисли*, и тоа многу почесто од предлогот *за*. И едниот и другиот предлог, и соодветно предлозите *на* и *о* во полскиот јазик, ги среќаваме со именски групи што означуваат конкретни нешта (лица, живи нешта, предмети) и со именски групи што означуваат нешто апстрактно, првенствено деривирани ПАС-и (номинализиран реченичен аргумент на соодветните предикати). Овие два предлога ги среќаваме освен со глаголите *гледа*, *мисли* и со глаголи на зборување и слушање (*зборува за*, *слуша за*), при што и овде можат да се јават и со конкретни и со апстрактни именски групи. Предлогот *nad*, кога се јавува со глаголот *myśleć*, со значење „размислува“, во полскиот јазик внесува значење на еден вид појака процесуалност. Во македонскиот јазик, глаголот *размислува* се јавува со предлогот *за*, за разлика од глаголот *мисли*, кој (и во значењето „размислува“) почесто се јавува со предлогот *на*. Овие предлози (пол. *o*, *na*, *nad*; мак. *на* и *за*) се јавуваат и со заменски корелати со кои се врши синтаксичка номинализација и со кои може да се воведат реченичниот аргумент.

За другите предлози би можеле да кажеме дека имаат поспецијализирана улога во ПАС-и на предикатите што ги обработувавме. На пр., со предлогот *со*, во македонскиот јазик се воведува (ко)вршителот на дејството (во синтаксичка

функција предлошки предмет)⁵ : *Јован зборува / разговара со својот татко*. Во полскиот јазик го среќаваме соодветно предлогот *z + NP_I* : *Rozmówił się z nim*. Во македонскиот јазик, предлогот *со* го среќаваме и со прилошки употребени именски групи (*Текстот го раскажа со убави / свои зборови. Некој овде со разни прикаски ги колеба луѓето во нивните добри намери.*) со кои се укажува на начинот на вршење на дејството. На полска страна, овде среќаваме инструментални форми на прилошки употребените именски групи (*z + NP_I*) : *Z uśmiechem patrzył za rozbieganą dziewczynką. Ze smutkiem patrzyli za oddalającym się samochodem.*

Предлогот *во / w* и во двата јазика подоследно го чува своето локативно значење. *Гледаше пред себе, в земја. Гледаше угоре, во небото / во сите правци. Гледаа во локомотивата. Żołnierze patrzyli uważnie w okna / w niebo. Во својата најнова книга тој зборува за својата малдост. Во таа постапка се виде неговото самољубие. W tym zachowaniu najwyraźniej przemówiło samolubstwo starości* Единствено со глаголот *колеба* во македонскиот јазик го сретнавме со апстрактно значење, со именски групи синтаксички деривати: *Toj / тоа ги колебаа луѓето во прифаќањето на доселениците.*

Предлогот *кон* во своето основно значење означува правец (*гледа кон, е свртен кон*). Оттука, во македонскиот јазик го среќаваме и со глаголот *чувствува* со именски групи што го означуваат „правецот, насоката“ на чувставата: *Чувствува љубов кон пријателот / сожалување кон болниот* (тука може да се сретне и предлогот *спрема*). Интересно е тоа што и овде се шири употребата на предлогот *за*: *Чувствува љубов за ближниот*. Во полскиот јазик, со овој глагол се јавува предлогот *do*: *Od pierwszego spojrzenia czuł do niego odrazę.*

Што се однесува до другите предлози што ги сретнавме, ситуацијата е многу очекувана: предлозите *од* и *поради* ги среќаваме со именски групи што ја покажуваат причината на дејството. Пр. *Чувствуваше задоволство од успешно завршената работа. Се јадоса од неправдата што ја доживеа тој ден.* Предлогот *од / od* и во двата јазика може да воведо именски групи што го означуваат оној што го врши дејството кај еден од глаголите во конверзивниот

---

⁵ Како да претставува еден вид на еквивалент на сврзникот *и* кој поврзува именски групи во функција на субјект на дејството.

пар: *зборува на – слуша од*. Пр. *За настанот слуша од соседот. Anna słyszała od matki jakieś plotki o Andrzeju.*

Предлогот *по*, во македонскиот јазик, со глаголот *гледа* може да добие и дополнително значење на оддалечување. Пр. *Со тага гледаше по луѓето што си заминуваа*. Слично значење има и кога се јавува со глаголите *тагува (по)*, *копнее (по)*, *мисли (по)* – некој што е далеку. Во полскиот јазик, со овој тип на значење се среќава предлогот *za*: *Z uśmiechem patrzył za rozbieganą dziewczynką. Marian tęsknił za żoną i dziećmi.*

СПИСОК НА СИМБОЛИ

ПАС – предикатско-аргументска структура

И (О_д) – именска група во функција на директен предмет

И (О_п) – именска група во функција на предлошки предмет

И (Адв) – именска група со адвербијално значење

ЗР (О) – зависна реченица во функција на објект

Проп – пропозиционална содржина

Instr. – инструментал

NP_g – именска група во генитивна форма

NP_{acc} – именска група во акузативна форма

NP_I – именска група во инструментална форма

NP_{loc} – именска група во локативна форма

Ts_I – заменски корелат во инструментална форма

Ts_L – заменски корелат во локативна форма

Индекси:

п – предлог

лок – место

мод – начин

mod – начин

ЛИТЕРАТУРА

1. Интенцијално-синтаксички речник на македонските глаголи, том I – VI, *Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“*, Скопје, 1992 - 2001.

2. S. Karolak, Składnia wyrażen predykatywnych w: M. Grochowski, S. Karolak, Z. Topolińska, Gramatyka współczesnego języka polskiego - Składnia (pod red. Z. Topolińskiej), *Państwowe wydawnictwo naukowe*, Warszawa, 1984.

3. Słownik syntaktyczno – generatywny czasowników polskich tom I – V (pod redakcją K. Polańskiego), PAN, 1980 – 1992.